

KITOVRAS.

Irta: *Alexei Remizov.*

Salamon és Kitovras legendája a Paleiából való, ez az Ótestamentumhoz fűződő hagyományok kéziratgyűjteménye a XVI. század végéről. Maga a történet orosz változata Asmodái talmudi legendájának, amely a Hagaadában van följegyezve. Mire Byzáncba ért, szárnyas kentaurrá változott át Asmodái alakja, ebben a formájában került a bolgárokhoz, akik Kitovrasnak nevezték el; ezen a néven jutott el Oroszországba egészen a Volkov és a Velikája partjaira.

A XVI. századbéli bolgár *Nomocanon* óva inti tőle a híveket és apokrifnak jelenti ki Salamon és Kitovras meséit és istentelenségeit. Az orosz Index közli a bolgár szöveget és hozzáteszi: «Mindez hazugság, Kitovras sohasem volt a világon, csak a görög bölcselek találták ki».

Kitovras mindeme figyelmeztetések ellenére meghonosodott Oroszországban. Képe 1336-ban megjelent a novgorodi Szent Sofia-templom érckapuján; ez a kép szárnyas kentaurt ábrázol, amely kezében tartja Salamon királyt. Rettenetes Iván a XVI. században átvitette ezt az érckaput Alexandrov városába, amely akkor Moszkva külvárosa volt; ma is látható ott a Feltámadás kolostorában.

A GONOSZ lelkek közölték Salamonnal, hogy látták Kitovrast a pusztaságban a három kút közelében. És Salamon módot talált rá, hogy hatalmába kerítse Kitovrast. Hiram vasláncot kovácsolt és vasból való érmet és az érembe belevéste az ördögűző szavakat: «Isten nevében». Ezzel a lánc széttéphetetlenné vált, alkalmassá arra, hogy rabul ejtsen minden emberi és nem emberi lényt. Salamon addig törte a fejét, míg kitalálta, miképen használja a láncot. Elküldötte a pusztaságba a három kúthoz Vifonij palotanagyot a falkamesterek kíséretében, megparancsolta nekik, hogy vigyenek magukkal bort és mézvizet és lássák el magukat egy báránnyal. Vifonij beharangozta a pusztaságot, ráakadt a három kútra is, de Kitovras nem volt ott. Erre Salamon parancsa szerint fenékgig kimerték a vizet a kútakból, báránnyal darabokkal betöltték a réseket, amelyekből a víz csörgedezett és két kutat megtöltöttek borral, a harmadikat pedig színig öntötték mézvízzel. Mikor ez megvolt, elrejtözték egy kő mögé. És fényes délben patkócsattogás verte föl a pusztaság csöndjét és perzselő szél forrósága csapott az arcukba. És észrevették, hogy két hatalmas szárny úszik a pusztaságban, s a két szárny mind nagyobb és nagyobb lesz, s egyre közelebb és közelebb jön. És már láhatták a patáit is. Bizonyosan ő az izmos szárnyával és nagyerejű lólábaival. Az arca azonban emberi arc. Odamegy a kutakhoz. Az emberek résen állnak, kezük erősen tartja a vasláncot, csak el ne árulják magukat! De Kitovras nagyon magasra emelte

fejét és felrepedezett szájaszéléről egy csöpp sűrű vér csordult le az állára.

— A bor nem növeli a józanságot — kiáltotta először Kitovras. De a szomjúsága tűrhetetlen volt. És szárnyait leeresztve így szólt: «A bor megörvendezteti az ember szívét».

Mohón ivott egy kortyot az egyik kútból, azután egyik kúttól a másikhoz ment és nem tudta abbahagyni. És csakhamar fenéki kiitta mind a három kutat, kinyalta és felszüröcsölte; nem volt már azokban egyetlen egy csöpp bor, egyetlen egy csöpp mézvíz sem. És Kitovras egyszerre mélységes megvetést érzett a valóság iránt. Mire jó a beszéd? Hogyis csak? «Mindennek, aminek kezdete van, vége is van.» — Milyen ostobaság! Ami pedig a «semmit illeti, nem látja-e nagyon is jól tulajdon magán az egész lényegét. Vagy csakugyan komolyan hiszed, hogy az egész valóban nagyobb, mint egy része?» Tessék micsoda jó tréfa! Ez itt nem Kitovras, hanem egy fürge lábú kis madár és minden látszat ellenére, ő benne van ebben a kis madárban és a végtelenbe vágyik vele; de Kitovras szárnyai megkövültek, patáiról leestek a patkók és az álom homokszemeivel van tele a szeme, — és mint valami kő, úgy süllyed le Kitovras olyan feneketlen mélységbe, ahol semmit nem lehet már érteni, de hiábavaló volna érteni akármit is. Csupa gyönyörűség volt hallani azt a hortyogást, amely most kezdődött; visszhangzott tőle az egész pusztaság. Vifonij most előbujt a kő mögül, láncot tett Kitovras nyakára és jó erősen ráhurkolta. Kitovras föleszmélt. — Mit jelent ez? lánc a nyakán! de elég-e ahhoz egy szál lánc, hogy őt rabul ejtse? — egyet akart magán rázni.

— Isten neve van rajtad! — mondotta Vifonij.

Látva, hogy Isten neve van rajta, Kitovras alázatosan és szelíden követte Vifonijt.

* * *

Olyan volt a természete, hogy csak egyenesen előre tudott menni kanyarodás nélkül. És mikor Jeruzsálembé érkezett, utat kellett neki törni s lerombolni néhány házat, amely útjába esett. Így jutott el egy özvegy házáig, amely az egyik utca szögletén állt és a szerencsétlen látva, hogy el akarják tőle venni utolsó vagyionkáját és irgalmat nem remélve, így kiáltott:

— Szegény özvegy vagyok, nincs senkim ezen a világon!

Kitovras megállt, összeszedte minden erejét, de nem tudott elkanyarodni útjából. A ház sértetlen maradt, de Kitovras összetörte fél oldalát.

— A szelíd szó összetöri a csontokat, de a kemény szó kihívja a haragot — mondta Kitovras és folytatta útját.

Amint a piactéren vezették keresztül, egy ember éppen javában alkudozott a csizmákra. — Az árával nem törődöm, de olyan csizmát adj nekem, amely hét évig tart és nem vásik el — mondotta. Kitovras

a szemébe nézett a vásárlónak és keserűn mosolygott. Odébb furcsán öltözött ember üldögélt a földön, nagy csoport szájtátó, kíváncsi naplopó vette körül, egyesek a kezüket tartották oda elébe, mások cédulákat nyújtottak át neki, Kitovras kitalálta szavaiból, hogy jós és előre megmondja a jövőndőt. Megállt egy pillanatra és elkacagta magát. Majd nászmenet jött vele szemben, a hegedűs, aki a menet élén haladt, olyan vidám nótákat csalt ki vonójával, és olyan nagy buzgalommal fintorgatta az arcát, hogy a legbölcsebb emberek is hangosan röhögtek, akár az utca suhancok; az új házasok boldogok voltak, a menet résztvevői részegek és elégedettek. Kitovras elfordult — jól látta mindenki — és könny szökött szemébe. Egy részeg ember, aki ügyet sem vetett a Kitovras előtt járó utászcsapatra, sem a nagybotos palotanagyra, elvágódott a semmibe és tehetetlenül kalimpált a földön. Kitovras, mikor odaért hozzá, megragadta a karját, — az ember egy szempillantás alatt kijózanodott, — és szépen visszatette útjára.

Igy tette meg útját Kitovras talányoktól szegve a három pusztaí kúttól Jeruzsálemig.

* * *

A palotában a palotanagnál kapott Kitovras lakást. A kíváncsiak tömegben sereglettek oda. De nem tudtak a közelébe menni, különben is erősebb volt a félelmük. A zenészek, akiket Kitovras szórakoztatására rendeltek oda, ugyancsak rosszul érezték magukat és a karmester maga sem tudta, mit művel a karmesteri pálcájával. De Kitovras semmit sem törődött ezzel, az volt a fő, hogy szóljon a zene. Fölösleges volt öröket állítani a terembe; Zerkon satrapa és Dardan kapitány, aki sürgős ügyekből jött, végig haladt ott olykor-olykor, a nagy újságok epitomátorai többízben is oda futottak hírekért, de annyit fecsegték össze-vissza, hogy a palotanagy megtiltotta fogadásukat. Egyébként senki nem mert belépni Kitovrashoz; csak Hiram, az építőmester, az özvegy fia jelentkezett, mikor munkáját elhagyta, az udvarnagnál, hogy megismerhesse ezt a rendkívüli természetcsodát, Kitovrast, aki ló, ember és madár egy személyben. Mindenki tudta már, mi történt Kitovrasszal útközben, de ki mert volna kérdezősködni tőle. Vifonij maga és csatlóasai ott sürgölődtek Kitovras körül, de azt egyik se merte megkockáztatni, hogy kérdést intézzen hozzá, még arra is vigyáztak, hogy a szemébe ne nézzenek és egyre csak a patkóját keresték tekintetükkel.

— Mi van azon nevetni való, hogy egy ember tartós lábbelit választ magának, amely hét évig is kiszolgálja? — kérdezte tőle Hiram.

— Hét évig! — mondta Kitovras — hiszen annak az embernek csak hét napja van még hátra az életből.

— Hát a jóson miért neveltél?

— Szép kis jós! — mondta Kitorvas. — Titkokat akart fölfedezni az embereknek, de arra nem jött rá, hogy lába alatt nagy kincs van elásva a földben.

— Hát a könnyeid?

— Nagyon megsajnáltam a vőlegényt — mondta Kitorvas — egy hónapon belül meghal.

— És miért bántál olyan kíméletesen a részeggel?

— Mert derék és húséges ember.

Mintegy kővé dermedve, félig lecsüggesztett szárnyakkal, lábait maga alá húzva, békésen szemlélte Kitorvas Hiramot.

Mikor Kitorvastól távozott, egyenesen Salamonhoz ment Hiram és közölte vele Kitorvas feleleteit.

És Salamon így szólt:

— Akár ezt az igét is leírhatta volna: az ember olyan, mint a fű, reggel kivirít és zöldel, de ha jön az est, lehervad és elszárad, minden csak hívság, — azzal megparancsolta, hogy vizsgálják meg az utat, amelyen Kitorvas haladt és igazolják szavainak jós erejét.

Alkonyat borult a városra. És éjszántával fehér, zöld és vörös tüzek fénylettek a messzeségben keleten. És démonoktól hajtva fával megrakott súlyos szekerek érkeztek a Moria hegyére, amelyen Salamon templomának kellett emelkednie s amelynek különböznie kellett minden más templomtól, melyet az emberiség eddig épített. Szél fújt, szétborzolta a tüzeket és tajtékot turatott velök; a kénes fáklyák fellobogtak egy pillanatra, azután tompa szercsegéssel kialudtak.

* * *

— Mért nem hivat Salamon király? — kérdezte Kitorvas.

És Vifonij Kitorvas patkójára meredve, kénytelen volt kerületés nélkül elmondani, hányadán is állt a dolog.

— Nem jól érzi magát, tegnap sokat ivott, majd széthasad a feje.

Kitorvas felállt. Fogott egy követ s azt rátette egy másik kőre. Megvitték a hírt Salomonnak: egyik kő a másikon.

— Azt tanácsolja nekem, hogy igyam erős italt — mondta Salamon. Azzal hozatott egy palack édes bort, ivott egy pohárával és mindjárt el is aludt anélkül, hogy csöpp főfájást is érzett volna.

Másnap Kitorvas egész nap várt. És mikor Vifonij, aki különböző ürügyek alatt egész nap nem jött be hozzá, mégis bedugta egy percre az orrát, hogy lássa mi történik, Kitorvas megkérdezte tőle:

— Miért nem vezetsz hát a király elé?

— Megint baj van — mondta Vifonij egyre Kitorvas patkójára szögezve tekintetét — a király ma perzsa ebédet adott, és nagyon sok borsot talált enni.

Kitorvas felállt és levette a követ a kőről. Erről éppen úgy értesítették Salamon királyt: Levette a követ a kőről.

— Azt ajánlja, hogy koplaljak — mondta Salamon és estére zablevest készítettek neki kétszersülttel, amelyen egy csöpp bors sem volt.

* * *

Vifonij kora reggel, fehér díszruhában lépett be Kitovrashoz uszályhordozóival, s azokon is ünnepi öltözék volt. Egész sereg sokszínű ruhába öltözött lakáj követte égő gyertyát tartva, énekesekkel, színészekkel és zenészekkel együtt. És Vifonij ünnepélyesen tudomására hozta Kitovrasnak, még egyre patáit szemlélve, hogy a király maga elé kéreti. Kitovras felállt és kiválasztva három vesszőt, amely mind három méter hosszú volt, fogta azokat és alázatosan és szelíden követte Vifonijt.

Salamon király számos fogadást adott, de még sohasem volt nála ilyen fényes fogadás. A csillagos terem zsúfolásig megtelt, pedig nem is voltak ám ott holmi közrendű vendégek, csupa király és herceg, arab, perzsa, örmény, indus és kínai főemberek, mind szövetségesek vagy foglyok. Sok csodát láttak már Salamon király fogadásain, de soha még ehhez fogható tüneményt nem.

Kitovras egyenesen maga elé nézve letette a három vesszőt a király elé hegygel egymásnak T betű formájában. Salamon megfejtette a jelet. Megértette, hogy ez a titok, amelynek Kitovras birtokában van és környezetéhez fordulva így szólt :

— Ime ezt mondja nekem : nem elég, hogy Isten neked adta a világegyetemet, el kellett vened még engem is.

Mint aki kövé vált, félig lecsüggedt szárnyal, lábait maga alá húzva, nyugodtan nézett Kitovras.

— Nem magam miatt hivattalak — mondta Salamon Kitovrasra pillantva — azért vezettek elém, hogy megkérdezzem, mivel messem el a szentek szentjének köveit, mert vassal nem szabad vágnom és te tudod az okát.

Mély csend következett. Hallgattak ezek a tündöklő hadvezérek, az arab, örmény, perzsa, indus és kínai hercegek ; csak a drágakövek tüze csillogott és permetezett. És íme kristályos forrás fakadt fel, zengőn, mint a zene és olyan volt, mintha egy sugár kezdett volna ragyogni, vagy mintha kiderült volna a csillagos ég.

— A csodamadárnak, amelyet Nogirnak hívnak, van egy köve, amelynek samir a neve — mondta Kitovras — ennek a madárnak a fészke ott van egy sziklán a pusztaság mélyén — azzal felállt.

Zene hangjai mellett, égő gyertyákkal ugyanazok közt a szertartások közt kísérték vissza Vifonij, az uszályhordozók, a tarkaruhás lakájok, a zenészek, az énekesek és színészek Kitovrast a palotában az udvarnagyhoz.

* * *

Néhány nap elteltével Vifonij visszazökken a rendes kerék-

vágásba. Kitovrasnak nincs semmi kívánsága, iszik, de nem vesz magához semmiféle táplálékot, még a legapróbb kagylót sem és kenyeret sem eszik. Olyan, mint aki megkövült, belekiálthatnának a fülébe és csak úgy nézne az emberre, mintha süket volna. A zenészeknek annyira megjön a bátorságuk, hogy még az orrukat is kifújják, ha szükségük van rá, holott eddig csak szipákolni mertek és egyszerre egy-egy fölösleges hang vegyül a zenébe, nem éppen a legalkalmasabb pillanatban; az énekesek is egészen megszokták Kitovrast és egyszer táncdallamra lépkedtek oda. A csatlósok már minden félelem nélkül tisztogatták meg reggelenként Kitovras patáit, kifényesítették és szarvasbőrrel dörzsölték, mintha a tulajdon csizmájuk lett volna. Vifonijnak azonban nehezebb dolga akadt. A király megparancsolta neki, hogy menjen ki a pusztaságba, csípje el a madarat és kerítse hatalmába a csodálatos követ. Vifonij pedig Kitovras utasítására fehér üveget fuvatott, ezzel az üveggel le kellett takarnia a fészket, amikor a madár elszállt róla, visszatérve látja majd a madár, mi történik a fészkeben, de nem tud visszaülni rá; ez a dolog lényege.

A föld titkai tárva vannak Kitovras előtt.

Mikor megérkeztek a pusztaságban álló sziklához, megpillantották rajta a fészket és lesbe álltak. És amint a madár elszállott fészkeről, Vifonij tüstént szólította a legserényebbeket kíséretéből. Megparancsolta nekik, hogy másszanak fel a szikla tetejére, itt volt a fészek a madárfiókákkal. Kötéllétrát eresztettek le és Vifonij felmászott rajta. Sajátkezüleg takarta le az üveggel a fészket és gyorsan visszatért. Azután már el nem rejtőzködve várták a madár visszatértét a szikla lábánál. A madár visszatér, hallja, hogy csipognak a fiókái és látja, hogy nyujtogatják feléje a nyakukat, észrevették, de ő nem tud bemenni a fészkebe. Ott hagyja az eleséget és elrepül. Mindenkinek eláll a lélekezete. A madár tüstént visszatér és hogy elvágja az üveget és megszabadítsa kicsinyeit, magával hozza a csodálatos követ. Csak el ne szalasszák. Nyomban levetették a ruhájukat és leterítették a földre, a legszebb nyári idő volt éppen, és olyan szorosan feküdtek egymás mellé, hogy lehetetlen volt megkülönböztetni az udvarnagyt az utolsó csatlóستól.

A madár pedig nem váratott soká magára, kis idő múlva visszatért és valamit tartott a csőrében. Alig érkezett azonban fészkehez, Vifonij és kísérete nagy kiáltozásban törtek ki. A madár megriadt, kiejtette szájából a követ, amely majdnem a palotanagy kopasz fejére esett. Vifonij felragadta, a markába szorította és felkapott a tevéjére. Hasonlóképen cselekedtek a csatlósok is és elvágattak a város felé.

* * *

Harminc nap telt már el azóta, hogy Kitovras Jeruzsálembe jött és a város felismerhetetlenné vált. A Moria hegyén megkezdték az építkezést és az oda vezető utakat hatalmas, fűszeresen illatozó fák

szegélyezték ; ez volt az eljövendő Templom anyaga. A samir kő segítségével zajtalanul vágták a köveket a Templom alapjaihoz ; három négyszögletes kötömb jelképezte a három világot, a három titkot, a testét, a lélekét és a szellemét. Felrakták az állványozást, amely napkeltétől napnyugtáig körülvette a jövendő Bejáratot, a jövendő Szentéjt és a jövendő Szentek Szentjét. A kémények füstöltek Hiram öntőműhelyében, éjjel tűzvész bíbora öntötte el az eget és falta mohón a sötétséget és szertefoszlatta a sátáni árnyakat. Két óriás oszlophoz öntötték az ércet, amelynek ott kellett állnia a Templom kapupitvaránál, az egyik a sugaras és könnyed Jakint ábrázolta, a születés lelkének jelképét, a másik a komor és nehéz Boazt, a halál lelkének jelképét. Vízet és tüzet kevertek, hogy kiöntsék az «éرتengert», amelyet a Templom déli hajójában akartak elhelyezni, ahol a hétágú gyertyatartó állott. A tenger jelképét liliumvirág ábrázolta, amelyet tizenkét ökör tartott, körben elhelyezve, mint a világrózsza tizenkét szirma, mint az égi kör tizenkét állatjegye.

Mikor a műhelyből kitódultak, a kihívó arcú idegen emberek, munkától feketén, akik semmiben nem hasonlítottak az ország lakóihoz s akiket Hiram, minden ércszerszám kovácsa Tyrusból hozott magával más munkásokkal, rémítő énekeket daloltak a sátáni tüzek fényénél.

Hogy a munka megkezdését megünnepelje, nagy lakomát adott a király. Két névtől visszhangzott Jeruzsálem, az egyik Hirámé volt, az építőmesteré, aki megvalósította Salamon terveit s aki a két oszlopot és az éرتengert készítette, a másik a titokzatos Kitovrasé.

A harminc nap folyamán Kitovras jóslatai teljesezésbe mentek, Spinik, a fűtő, aki hét évre szóló csizmát akart vásárolni, hét nap múlva meghalt, ahogy Kitovras előre megmondta ; mikor felásták a földet a tenyérjós helyén, rejtett kincsre akadtak, ahogy Kitovras megmondta. Askoli, a fiatal férj, akit Kitovras úgy megsajnál, csakugyan meghalt harminc nap elteltével, de Pastila, az a részeg ember, akit Kitovras visszasegített útjára és akit Dardan rendőrfőnök a várkapitányságra vitetett, a próbán jó és hűséges embernek mutatta magát, már pedig köztudomású, hogy Dardan nem szeret tréfálni. És mivel Kitovras jövendőmondó tehetsége nem bizonyult haszontalanak és hálából a samir-kőnek Kitovras segítségével történt fölfedezéséért, ami nélkül nem is lehetett volna vállalkozni a Templom építésére, a király megparancsolta, hogy fessék oda Kitovras képmását a Templom bejáratára. Hát hogy is folyhatott volna le a lakoma Kitovras nélkül. Bevezették hát Kitovrast a király elé és úgy helyezték el a trón előtt, hogy mindenki láthassa.

Mintegy kövé meredve, félig lecsüggedt szárnyal, lábait behajtva békésen nézett maga elé Kitovras.

— Kitovras, testvérem — mondta Salamon — jól látom már, hogy a te erőd más, mint az emberi erő, az erőd mégsem nagyobb, mint a mienk, hiszen foglyul ejtettelek.

— Salamon testvérem — mondta Kitovras — a hatalmat mindenkinek ereje szerint osztották ki, ha látni akarsz az én erőmet, vedd le rólam ezt a láncot és add ide nekem a pálcát, mely a kezeden van, akkor majd meglátod.

Ekkor Salamon intésére Zerkon satrapa levette a láncot Kitovrasról. Kitovras felállt, lecsüggedt szárnyai remegtek. És a király — az összes jelenlevők láthatták — felemelte kezében a kormánypálcát és Kitovrasnak nyújtotta. És ami most következett, úgy jött, mint a villám, amely fenyegetéssel tele hasít keresztül a szélcsenden: Kitovras mindenk szemeláttára fogta a kormánypálcát, szájához emelte és elnyelte. Azután kiterjesztve szárnyát, megsuhintotta vele Salamont és az Igéret Földjének legszélére taszította.

— Én vagyok, aki makulátlan földből, levegőből, tűzből és vízből születtem, én vagyok Salamon király — kiáltotta Kitovras és egyszerre bíborlila fényfátyol burkolta be.

És az egész gyülekezett látta, hogy Salamon király ott ül a trónon és a királyné almát nyújt neki.

— Szeretsz? — kérdezte Kitovras.

És mindnyájan egy szóval feleltek ugyanabból az érzelemtől ragadtatva:

— Határtalanul!

— Meg is halnátok értem?

— Teljesen készen állunk rá. Te vagy a királyunk Salamon.

Erre Kitovras nevetésben tört ki, sohasem nevetett még így, még azelőtt a jók előtt sem, aki kincseket ígért a hiszékeny járókelőknek, de nem látta meg azt, amely a lába alatt rejtőzködött.

És Kitovras nevetésére szemtelen dallal felelt a visszhang a szélesre tárt ablakon át; az idegen emberek, akiket Hiram Tyrusból hozott, kihívó arccal vonultak az utcákon és a végső harc dalát énekeltek.

És ebben a pillanatban Hiram hirtelen magához tért. Szeme találkozott Kitovraséval. Kitovras hirtelen abbahagyta a nevetést és keserűn mosolygott. És ez a mosoly felkavarta Hiram lelkében a sors minden keserűségét. És a szeme megpillantotta a kemény lópatákat, amelyeknek patkója kicsillogot a királyi palást széle alól.

Éjjel vihar csapott le a városra; a mennydörgések robajából tátozó vasálkapcsok zaját és csattogását lehetett kihallani. A villámok mint tűzmadarak vágták bele csőrüket a földbe és rázták kigyófarkukat, a zápor kavargott és úgy suhogott le, mint ostorok szíjja. És messze az Igéret Földjének határán, elhagyatott puszta parton a zúgó tengerrel szemben a szelíden ringatozó csillagok alatt feleszmélt Salamon király:

— Én, a Prédikátor, király voltam Izrael fölött, Jeruzsálemben.